

05-01/74 29.05.2026

БЕКІТЕМІН
«ОҚМА» АҚ Ректоры
Сейтжанова Ж.С.
2026 ж.

**«ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ» АҚ
ҒАЛЫМЫНЫҢ ӘДЕП КОДЕКСІ**

К 120-2026

Мерзімі	Көшірмесі	Басылым
		Үшінші

Шымкент қ.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 2 беттің 22 беті	

1. «ОҚМА» АҚ Ғылыми жұмыстар бөлімі ӘЗІРЛЕП, ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗДІ.

2. «ОҚМА» АҚ Сапа бойынша кеңестің шешімімен БЕКІТІЛДІ.

Мерзімді тексеру мерзімі-3 жыл

OÑTÚSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 3 беттің 22 беті

МАЗМҰНЫ

1 НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР	4
2 ТЕРМИНДЕР, АНЫҚТАМАЛАР ЖӘНЕ ҚЫСҚАРТУЛАР	4
3. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР.....	9
4. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ӘДЕБИ ҰҒЫМЫ	10
5. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІНІҢ ЖАЛПЫ ПРИНЦИПТЕРІ МЕН МІНДЕТТЕРІ	10
6. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ӘДЕП ПРИНЦИПТЕРІ	12
7. ҒЫЛЫМИ ЖАРИЯЛАНЫМ АВТОРЫНЫҢ ӘДЕП ПРИНЦИПТЕРІ	15
8. ҒАЛЫМНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДЕБИ.....	16
9. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ САРАПТАМАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДЕБИ	17
10. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДЕБИ	17
11. ҒАЛЫМДАР МЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӘДЕП ҚАҒИДАТТАРДЫ, МІНДЕТТЕРДІ, НОРМАЛАР МЕН СТАНДАРТТАРДЫ САҚТАУЫ.....	18
12. ҒАЛЫМДАРҒА РЕСМИ ШАҒЫМДАР БЕРУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ҚАРАУ	19
13. ҒЫЛЫМИ ӘДЕП ҚАҒИДАТТАРЫ БҰЗЫЛҒАН ЖАҒДАЙДА ҚАБЫЛДАНАТЫН ШАРАЛАР.....	19
14. ӨЗГЕРІСТЕР ЕНГІЗУ ТӘРТІБІ.....	20
15. ЖАУАПКЕРШІЛІКТІ БӨЛУ	20

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	3-ші басылым
Ғалымның Әдеп кодексі	4 беттің 22 беті	

1 НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Осы Ережеде мынадай нормативтік құжаттарға сілтемелер пайдаланылды:

- Білім туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы;

- «Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының білім беру қызметіне қойылатын біліктілік талаптарын және оларға сәйкестікті растайтын құжаттардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2024 жылғы 5 қаңтардағы № 4 бұйрығы;

- Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V ҚРЗ;

- Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы N 6-I Заңы;

- «Дәрежелерді беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 31 наурыздағы № 127 бұйрығына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы;

- Ғылым және технологиялық саясат туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2024 жылғы 1 шілдедегі № 103-VIII ҚРЗ;

- «ОҚМА» АҚ академиялық саясаты АС 101-2024;

- Академиялық адалдық кодексі К 121-2023;

- «ОҚМА» АҚ-да жасанды интеллект және цифрлық технологияларды қолдану ережесі Е 507-2026 «ОҚМА»;

- ҚР қолданыстағы заңнамасымен және «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ өзге де ішкі нормативтік құжаттарымен.

2 ТЕРМИНДЕР, АНЫҚТАМАЛАР ЖӘНЕ ҚЫСҚАРТУЛАР

Осы құжатта келесідей терминдер, анықтамалар жәе қысқартулар қолданылды:

2.1. Ғалым - ғылыми қызметпен айналысатын және ЖОО-да, ғылыми институт немесе зертхана сияқты ғылыми ұйымда жұмыс істейтін ғылыми қызметкер. Бұл өз жұмысының немесе оқу бағдарламасының шеңберінде ғылыми зерттеулер жүргізетін кәсіби ғалым да, ғылыми қызметкер де, ғылыми-зерттеу, ғылыми-техникалық, ғылыми-білім беру қызметімен айналысатын «ОҚМА» АҚ ПОҚ мүшесі болуы мүмкін.

2.3. Жас ғалым - ғылыми қызметтің бастапқы кезеңдеріндегі ғылыми қызметкер, 35 жасқа толмаған, ғылымның кез келген саласында ғылыми білімді құруға немесе практикалық қолдануға байланысты ғылыми-зерттеу,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИАСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 5 беттің 22 беті	

Ғылыми-техникалық, ғылыми-білім беру қызметімен айналысатын магистрант, докторант, «ОҚМА» АҚ оқытушысы.

2.4. Білім алушы - «ОҚМА» АҚ бакалавриатта немесе магистратурада немесе докторантурада оқитын тұлға.

2.5. Ғылыми әдеп - бұл ғалымдардың мінез-құлқын және ғылыми зерттеу процесін реттейтін принциптер, нормалар мен ережелер жиынтығы. Ол ғылыми зерттеулер жүргізу және ғалымдардың бір-бірімен және жалпы жұртшылықпен өзара қарым-қатынасында сақталуы тиіс ережелер мен шектеулерді анықтайды.

2.6. Ғылыми-білім беру қызметінің әдебі - ғылыми және білім беру зерттеулерінің адалдығын, ашықтығын және сапасын қамтамасыз етуді қамтиды. Ол ғалымдар, оқытушылар мен студенттер арасындағы, сондай-ақ қоғаммен өзара қарым-қатынасты реттейді.

2.7. Ғылыми әдеп қағидаттары / этикалық қағидаттар - ғылыми әдептің негізі болып табылатын ғылыми немесе ғылыми-техникалық зерттеулердің нәтижелерін баяндау кезіндегі ғылыми адалдық қағидаттары.

2.8. Бейәдеп мінез-құлық - қабылданған нормаларды, ғылыми әдеп қағидаттарын бұзатын, басқа ғалымдар, адамдар мен ұйымдар үшін теріс салдары бар, сондай-ақ «ОҚМА» АҚ ғалымының әдеп кодексінің нормалары мен стандарттарына сәйкес келмейтін әдеп қағидаттары мен нормаларына қайшы келетін ғалымдардың мінез-құлқы. Сондай-ақ, бейәдеп мінез-құлық – бұл авторлардың, редакторлардың немесе баспагерлердің өз мақалаларына өз бетінше рецензия беруге, келісімшарттық және жалған рецензиялауға, ғылыми зерттеу нәтижелерін жариялау бойынша агенттік қызметтерге жүгінуге, авторлар құрамын бұрмалауға, жалған ғылыми мәтіндерді жариялауға, мақала мәтіндерін авторлармен келіспей басқа журналдарға беруге, авторлардың материалдарын үшінші тұлғаларға беруге, авторлық құқықты бұзуға байланысты әрекеттері және редакциялық процестердің құпиялылық құқықтары мен принциптері, дәйексөзді манипуляциялау, плагиат, бұрмалау және жалған жасау.

2.9. Ғылыми әдеп принциптерін бұзу - бұл ғалымдар өз зерттеулерін жүргізу және ғылыми эксперименттер жүргізу кезінде басшылыққа алуы тиіс жалпы қабылданған әдеп принциптері мен нормаларға қайшы келетін қабылданған ғылыми әдеп принциптерін сақтамау.

2.10. Ғылыми бедел - бұл ғалымның ғылыми саладағы кәсіби біліктілігі мен жетістіктері туралы қоғамдық пікір. Бұл ғылыми қоғамдастықтың, қоғамның, серіктестердің және қаржыландырушы ұйымдардың ғалымға және оның жұмысына деген құрметі мен сенімін бағалау.

2.11. «ОҚМА» АҚ жергілікті әдеп комитеті (бұдан әрі – «ОҚМА» АҚ ЖӘК) - ғылыми-зерттеу және медициналық қызметтегі әдеп мәселелерімен айналысатын орган. Оның міндеті - ғылыми және медициналық практикадағы әдеп мәселелері бойынша шешімдер қабылдау және ғылыми және

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 6 беттің 22 беті

медициналық зерттеулердің әдеп аспектілерін бағалау. Жергілікті 2 деп комитет зерттеуге қатысушылардың құқықтары мен әл - ауқатын қорғауға, зерттеу хаттамаларын этикалық бағалауға, эксперименттерде гендік инженерия мен жануарларды пайдалануға, мүдделер қақтығысына, авторлық құқыққа және ғылыми және медициналық практикаға қатысты басқа да этикалық мәселелерге қатысты мәселелерді қарастыра алады.

2.12. Мүдделер қақтығысы – ғылыми немесе медициналық зерттеуге қатысушы өзінің жеке немесе кәсіби мүдделері зерттеудің объективтілігіне немесе тәуелсіздігіне әсер етуі мүмкін жағдайға тап болған кезде.

2.13. Фальсификация – (лат. falsificare-жалған) - жалған, саналы бұрмалау, жалған ақпаратпен (шынайы, нақты) ауыстыру. Ғылыми қызметте бұрмалау деректерді бұрмалау, зерттеу нәтижелерін өзгерту, дұрыс емес ақпарат көздерін пайдалану, қажетті нәтижелерге сәйкес келмейтін зерттеулер туралы айтудан бас тарту және деректерді басқарудың басқа түрлері түрінде көрінуі мүмкін.

2.14. Деректерді бұрмалау (misrepresentation) - бұл қандай да бір өзгеріссіз ұсынылуы керек ақпараттың қасақана немесе абайсызда өзгеруі немесе бұрмалануы. Бұл өлшеу нәтижелерін өзгерту, құжаттарды қолдан жасау, зертханалық журналдарға немесе зерттеу есептеріне жалған жазбалар енгізу, диаграммаларды немесе диаграммаларды бұрмалау және басқа әдістерді қоса алғанда, деректерді басқарудың кез келген түрін қамтуы мүмкін.

2.15. Фабрикация-ғылыми жұмыстарда және/немесе басқа жұмыстарда дәлелденбеген немесе шындыққа сәйкес келмейтін деректерді ұсыну және пайдалану.

2.16. Жалған бірлескен авторлық-авторлық ұжымның құрамына ғылыми жұмысты (мақалалар, баяндама, монографиялар және т. б.), сыйақы аалуға өтініште, стипендия, грант алуға өтінімдерді, ғылыми жұмысқа, зерттеуге үлес қоспаған адамдарды және т. б. қосу.

2.17. Жалған авторлық – жалған, жалған анонимизация, жалған анонимизация, жалған авторлық ойын.

2.18. Басылымның қайталануы – бұл автордың жарияланған зерттеулері негізінде жасалған, оған елеусіз өзгерістер енгізілген-атауы, аннотациясы, ішінара мақала мәтіні және т. б. қайта жасалған немесе мақаланың басқа тілге аударылған мәтіні, сондай-ақ олардың қайталануы кезінде бұрын орындалған зерттеулер туралы мәліметтерді жасыру; баспаға, журнал редакциясына және т. б. ескертусіз қайта жариялау/немесе ғылыми жұмыстың негізсіз басқа жұмыста қолдану.

2.19. Басқа адамдардың нәтижелерін беру - бұл ғалымдар немесе ғалымдар тобы лайықсыз немесе заңсыз пайда алу үшін жасайтын қасақана алдау.

2.20. Плагиат-түпнұсқа авторлығын көрсетпестен (дереккөздерге сілтемелерсіз) біреудің, кірме мәтінді, идеяларды, жұмысты өз бетінше

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИАСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 7 беттің 22 беті	

пайдалану немесе орындалған жұмыстың тәуелсіздігіне күмән келтіретін осы түрдегі және көлемдегі сілтемелері бар кірме материалдарды пайдалану. Сілтемелерді бұрмалау плагиаттың бір түрі ретінде де қарастырылады. Плагиат Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасын бұзу болып табылады және заңды жауапкершілікке әкеп соғады.

2.21. Өзін – өзі плагиат-автордың өзі бұрын (немесе бір мезгілде) жарияланғанын көрсетпей, өз шығармаларының формасы мен мазмұны бойынша көлемі жағынан маңызды және бірдей (немесе өте жақын) бөліктерді қайта жариялауы.

2.22. Түпнұсқа мәтін-түпнұсқа, өзіндік шығармашылық нәтижесінде жасалған, кірме материал болып табылмайтын, аударылмаған түпнұсқа мәтін.

2.23. Ғылыми жарияланымдар әдебі - ғылыми жарияланымдарды құру, тарату және пайдалану процесінде авторлар, рецензенттер, редакторлар, баспагерлер мен оқырмандар арасындағы қарым-қатынастағы кәсіби мінез-құлық нормаларының жүйесі.

2.24. Автор-мәлімделген ғылыми зерттеудің тұжырымдамасына, ғылыми дизайнына, орындалуына немесе түсіндірілуіне елеулі үлес қосқан және ғылыми мақаланы жасауға қатысқан тұлға немесе тұлғалар тобы (авторлар ұжымы).

2.25. Қолжазба-редакцияға жариялау үшін, бірақ берілген бұрын жарияланбаған авторлық туынды.

2.26. Ғылыми мақала-автор немесе авторлар тобы жүргізген ғылыми зерттеулердің нәтижелерін сипаттайтын жазбаша жұмыс. Ол ғылыми журналдарда немесе жинақтарда жариялауға арналған және зерттеу әдістемесінің, нәтижелерінің және қорытындыларының егжей-тегжейлі сипаттамасын қамтиды.

2.27. Басылым-баспа және/немесе электрондық нұсқада басылған ғылыми журнал, конференция жинағы, монография, монография тарауы және т. б.

2.28. Ғылыми жұмысты рецензиялау - білікті сарапшы-рецензенттердің ғылыми жарияланымдарды (мақалалар, монографиялар, диссертациялар және т.б.) бағалау процесі. Рецензиялау ғылыми коммуникация процесінің маңызды кезеңі болып табылады және жарияланымның сапасы мен ғылыми маңыздылығын, сондай-ақ оның ғылыми стандарттар мен талаптарға сәйкестігін бағалауға мүмкіндік береді.

2.30. Жарияланым әдебі-ғылыми жарияланымдарды құру, тарату және пайдалану процесінде авторлардың, рецензенттердің, редакторлардың, Баспагерлер мен оқырмандардың қарым-қатынасын анықтайтын нормалар жүйесі. Жариялау әдебінде редакторлардың, рецензенттер мен авторлардың міндеттері мен құқықтары, сондай-ақ мүдделер қақтығысын, бейәдеп мінез-құлықты анықтау жөніндегі шаралар, мақалаларды кері қайтарып алу немесе түзету, түзетулерді жариялау, кешірім сұрау, теріске шығару жөніндегі нұсқаулық көрсетіледі.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	3-ші басылым
Ғалымның Әдеп кодексі	8 беттің 22 беті	

2.31. Халықаралық деректер базасынан шығарылған басылымдар-Web of Science, Scopus және т.б. сияқты халықаралық деректер базасының талаптарына сәйкес келмейтін басылымдар, оның ішінде ғылыми әдеп қағидаттары, соның негізінде оларды индекстеу тоқтатылды.

2.32. Ғылымиметриялық көрсеткіштер - бұл басылымның дәйексөзділік көрсеткіштері, сонымен қатар бұл автордың немесе ұйымның жарияланым белсенділігінің индекстері, журналдың ғылыми салмағына байланысты жарияланымның маңыздылығы және т.б. авторлар мен ұйымдардың ғылыми-зерттеу қызметінің жай-күйі мен перспективасын бағалау, оларды әртүрлі рейтингтерде салыстыру және саралау үшін қолданылады.

2.33. Күмәнді беделге ие басылымдар-бұл ғылыми әдеп, жариялау әдеби қағидаттарын бұзатын басылымдар, оның ішінде оқуға түсушілерге жариялау үшін рецензиялау процесінің болмауы, жарияланымның мәлімделген ғылыми саласына сәйкес келмейтін жұмыстарды жариялау.

2.34. Беделі күмәнді конференциялар-" жалған ғылыми конференциялар", ғылымға қатысы жоқ және/немесе ғылыми әдеп қағидаттарын бұзатын ғалымдардың сырттай немесе бетпе-бет қатысуы бар конференциялар, оның ішінде оқуға түсушілерді жариялау және баяндау үшін рецензиялау процесінің болмауы, мәлімделген ғылыми салаға (- ларға) сәйкес келмейтін жұмыстарды жариялау бөлігінде. Көбінесе, осы конференцияларды ұйымдастырушылар конференцияның толық атауын және/немесе аббревиатурасын алады және/немесе таңдайды, конференцияның жоғары беделіне ие.

2.35. Retraction (retraction) мақалалар - бұл әдебиеттерді түзету және оқырмандарға қате немесе қате деректерді, сондай-ақ олардың нәтижелеріне сенуге болмайтындығы туралы мәліметтерді қамтитын басылымдар туралы ескерту механизмі. Дұрыс емес деректер зерттеулердегі адал қателіктің немесе дұрыс емес мінез-құлықтың нәтижесі болуы мүмкін.

2.36. Entratum (теру қатесі) - бұл баспа мәтініндегі қате, әдетте кездейсоқтықтың нәтижесі. Көбінесе, теру нәтижесінде сөздегі әріптердің реті бұзылады, бір әріп сөзден жоғалады, қосымша әріп қосылады немесе бір әріп екіншісімен ауыстырылады.

2.37. Corrigendum (түзету) – ғылыми жұмыс мәтініндегі қателерді, орфографиялық, грамматикалық, стилистикалық пунктуациялық қателерді түзету.

2.38. Автордың аффилиациясы-ғылыми еңбектерде, өтінімдерде, сауалнамаларда және ғылыми сыйлықтар, стипендиялар, гранттар алуға арналған басқа да құжаттарда көрсетілген институционалдық тиесілігі, ғалымның жұмыс орны.

2.39. Зияткерлік меншік - бұл заңмен бекітілген уақытша айрықша құқық, сондай-ақ авторлардың зияткерлік қызмет нәтижесіне немесе даралау құралдарына жеке мүліктік емес құқықтары.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 9 беттің 22 беті

2.40. Патернализм -басшының бағыныштылармен қарым-қатынасының, жоғары тұрған (аға) төменгі (кіші) адамдарға қамқоршылықпен және бақылаумен байланысты иерархиялық жүйесі.

2.41. Академиялық адалдық — бұл білім беру, білім алу мен ғылыми жұмыс барысында шынайылық, әділдік және жауапкершілік қағидаларын сақтай отырып, сыбайлас жемқорлықты алдын алуды, болдырмауды қамтамасыз етеді.

2.42. Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы қағидаттары:

- адалдық – пара алмау, жалған ақпарат бермеу;
- әділдік – барлыққа тең мүмкіндік беру, таныстықпен артықшылық жасамау;
- жауапкершілік – өз әрекетіне есеп беру, заң мен ережені сақтау;
- сенім – қоғамда және оқу орнында сенімді орта қалыптастыру;
- құрмет – басқалардың құқығы мен еңбегін бұзбау;
- ашықтық – шешімдер мен бағалаудың айқын болуы.

2.43. Жасанды интеллект – адамның интеллектуалдық қызметінің нәтижелерімен салыстырылатын немесе олардан асып түсетін нәтижелерді қамтамасыз ететін, адамға тән когнитивті функцияларды имитациялай алатын функционалдық қабілет.

2.44. Жасанды интеллект жүйесін пайдаланушы – нақты функцияны және (немесе) міндетті орындау үшін жасанды интеллект жүйесін пайдаланатын адам.

2.45. Жасанды интеллект жүйесі қызметінің нәтижесі – ұсынылу нысанына қарамастан, ақпарат, шешім немесе жасанды интеллект жүйесі өндіретін жұмыстарды және (немесе) көрсетілетін қызметтерді қоса алғандағы әрекеттер.

3. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

3.1. Осы «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ Кодексі ғылыми қызметкерлердің, профессор-оқытушылар құрамының және «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ білім алушыларының ғылыми-зерттеу және ғылыми – білім беру қызметіндегі әдептің негізгі нормалары мен стандарттарын айқындайды.

3.2. Осы Кодекс ғалымдар, білім алушылар мен қоғам арасындағы қатынастарды реттейді, сондай-ақ білім алушылар өздерінің және аталған процестерге қатысатын әріптестер-ғалымдардың қызметі туралы моральдық пайымдауды айқындау мақсатында бақылау көрсеткіштерін белгілейді.

3.3. Осы Кодекстің мақсаты ғалымдар өз жұмысы барысында сақтауы тиіс негізгі қағидаттар мен қағидаларды белгілеу, сондай-ақ ғылыми қызметкерлер, ПОҚ, «ОҚМА» АҚ білім алушылары, ғылыми редакторлар,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 10 беттің 22 беті	

рецензенттер, жауапты хатшылар, «ОҚМА» АҚ ғылыми журналдардың редакциялық алқаларының мүшелері зерттеу және ғылыми-білім беру қызметі барысында басшылыққа алуы тиіс ғылыми әдептің қағидаттарын, нормалары мен стандарттарын баяндау болып табылады.

3.4. Әрбір ғылыми қызметкер, ПОҚ мүшесі, «ОҚМА» АҚ білім алушысы, ғылыми редактор, рецензент, жауапты хатшы, «ОҚМА» АҚ ғылыми журналдарының редакциялық алқасының мүшесі осы Кодексте белгіленген ғылыми-зерттеу және ғылыми-білім беру қызметі әдебінің қағидаттарын, нормалары мен стандарттарын мүлтіксіз сақтауға міндетті.

3.5. Осы Кодексті «ОҚМА» АҚ білім алушылары үнемі сақтауы және «ОҚМА» АҚ білім алушылары тарапынан өзін-өзі бақылау жүйесі арқылы жетілдірілуі тиіс. Әдеп қағидалары мен мінез-құлық нормаларын сақтау ғылыми адалдық пен кәсібиліктің негізі болып табылады.

4. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ӘДЕБІ ҰҒЫМЫ

4.1. Ғалым мен білім алушының ғылыми - зерттеу әдебі-бұл ғылыми-зерттеу жұмысы саласындағы мінез-құлық пен қызметті реттейтін нормалар, ережелер мен принциптердің жиынтығы.

4.2. Ғылыми - зерттеу әдебі сонымен қатар ғылыми әдептің негізгі принциптерін сақтауды, мысалы, ғылыми қызметтің адалдығы, ашықтығы мен ашықтығын, сондай-ақ ғылыми процеске қатысушылардың құқықтары мен қадір-қасиетін құрметтеуді білдіреді.

4.3. Ғылыми әдеп қоғам өзінің ғылым туралы түсінігін көрсете алатын және ғылыми қоғамдастықпен диалогқа шығатын базалық негіз болып табылады.

4.4. Ғылыми әдеп ғалымдардың тәуелсіз мәртебесінен бастау алатын және ғылымның барлық салаларына қойылатын минималды талаптар болып табылатын әдеп принциптерінен, нормалар мен стандарттардан тұрады. Әдеп қағидаларын сақтау ғылыми білімнің сапасын қамтамасыз ету үшін де, ғалымдардың, білім алушылардың және ғылыми қоғамдастықтың сенімі мен құрметіне ие болу үшін де маңызды.

5. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІНІҢ ЖАЛПЫ ПРИНЦИПТЕРІ МЕН МІНДЕТТЕРІ

5.1. Адалдық пен шыншылдық: ғалым немесе білім алушы өз зерттеулері мен есептерінде әрқашан адал және шыншыл болуы керек. Ол зерттеу нәтижелерін бұрмаламауы немесе жалған мәліметтер бермеуі керек.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	3-ші басылым
Ғалымның Әдеп кодексі	11 беттің 22 беті	

5.2. Адамның құқықтары мен қадір-қасиетін құрметтеу: ғалым немесе білім алушы барлық адамдардың, соның ішінде әріптестерінің, студенттерінің және субъектілерінің құқықтары мен қадір-қасиетін құрметтеуі керек. Ол құпиялылықты сақтауы және жеке деректерді қорғауы керек.

5.3. Ғылыми әдеп нормаларын сақтау: ғалым немесе білім алушы басқа ғылыми қызметкерлерге адалдықты, шынайылықты, ашықтықты, ашықтықты, тексерілуді және құрметтеуді қоса алғанда, ғылыми әдеп нормаларын сақтауы тиіс.

5.4. Ғалым мен білім алушы өзі құрған ғылыми білім мен әдістемелердің сапасын қамтамасыз етуге, сондай-ақ экожүйені сақтау және нығайту үшін, сондай-ақ табиғи ресурстардың қауіпсіздігі мен қорғалуын қамтамасыз ету мақсатында өзінің сараптамалық білімін, дағдылары мен тәжірибесін пайдалануға жауапты болуға міндеттенеді.

5.5. Ғалым мен білім алушы оның маңызды міндеттерінің бірі адал ғылыми ортаны құру және қолдау болып табылатынын мойындайды, сондай-ақ «ОҚМА» АҚ-ның құрылымдық бөлімшесінде зерттеу ортасының сапасын арттыру жөніндегі күш-жігерге белсенді қатысуға міндеттенеді.

5.6. Өз қызметінде (ғылыми-зерттеу, ғылыми-техникалық, ғылыми-білім беру немесе әлеуметтік) академиялық ортада ғалым мен білім алушы ғылыми негіздерді басшылыққа алуы, жеке адамның бостандығы мен сипатын құрметтеуі және нәсіліне, жынысына, жыныстық бағдарына, мәртебесіне, нанымына немесе дініне байланысты адамдарға қатысты кемсітушілікке жол бермеуі тиіс.

5.7. Ғалым мен білім алушы өзінің ғылыми тәуелсіздігін қоғамдық сенім қолдайтынын мойындайды және адал және парасатты әрекет етуге міндеттенеді. Бұдан басқа, ғалым мен білім алушы өзі құрған ғылыми білімнің дұрыстығы мен негізділігін көрсету үшін барынша күш салады, сондай-ақ құзыреттің тиісті салаларында ғылыми қоғамдастықты ұсына отырып және сараптамалық бағалауға ұшырай отырып, сапаны бақылауды өзара қамтамасыз етуге белсенді қатысатын болады.

5.8. Ғалым мен білім алушы өзінің зерттеуінде, талдауында, бағалауында, пайымдауында және басқа да ғылыми қызметінде жеке адамдар мен ұйымдар арасындағы немесе әртүрлі ұйымдар арасындағы мүдделер қақтығысына тиісті назар аударуы керек, яғни ғалым мен білім алушы:

5.8.1. Өз зерттеулеріңізді жоспарлау кезінде мүдделер қақтығысын ескеру (мүдделер қақтығысы орын алатын зерттеулер жүргізбеу);

5.8.2. Басқа ғалымдарды (редакторларды, рецензенттерді және мақала оқырмандарын) және қоғамды өз тарапынан туындаған мүдделер қақтығысы туралы хабардар ету;

5.9. Ғалым мен білім алушы ғылыми ой еркіндігін қорғауға, ғылыми шығармашылықты цензураға және зерттеу бағыттарын монополиялау

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИАСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 12 беттің 22 беті	

әрекеттерін айыптауға міндеттенеді, бұл ретте жекелеген қаралатын жағдайларда ғылыми жетістіктердің таралуына шектеулер қоюға жол береді.

5.10. Ғалым мен білім алушы сыни ойлау мен дұрыс скептицизмді сақтай отырып, білімге негізделген шешімдерді алға тартады, сондай-ақ қоғам үшін маңызды шешімдер қабылдауда дәлелденбеген нәтижелер мен ғылымға қарсы көзқарастарды қолдануға қарсы болады.

5.11. Ғалым мен білім алушы жас ғалымдарды даярлаумен және дамытумен айналысуға міндеттенеді. Бұл қызмет зерттеу жүргізу үшін қажетті техникалық дағдыларды ұсынумен шектелмеуі тиіс. Оқыту сонымен қатар ғылыми қызметтің негізгі әдеп нормаларын сіңіруі керек, сондықтан тәлімгер оқитын жас ғалымдар үшін адамгершілік үлгі болуы керек.

5.12. Ғалым мен білім алушы адамзаттың, қоршаған ортаның, елдің, ұйымның және/немесе әлеуметтік институттың дамуына елеулі әсер ететін кез келген қызмет үшін моральдық жауаптылықта болады.

5.13. «ОҚМА» АҚ-ның кез келген қызметкері (оның лауазымына, құзыреттілігіне қарамастан) білім алушылармен әріптестері арасында, академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастыруға және сол қағидаттарды қатаң ұстануға міндетті.

5.14. Қызметкер жасанды интеллект технологиялары мен цифрлық шешімдерді қолдануға қатысты ішкі нормативтік құжаттардың талаптарын, соның ішінде оларды қауіпсіз, этикалық және жауапты пайдалану қағидаттарын сақтауға міндетті.

6. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ӘДЕП ПРИНЦИПТЕРІ

6.1. Ғалым мен білім алушы өзі құратын нақты мәліметтер мен әдістемелердің сапасын қамтамасыз етуге, сондай-ақ қоғам мен жаһандық қоршаған ортаның әл-ауқатына, қауіпсіздігіне және қорғалуына жәрдемдесу үшін өзінің сараптамалық білімін, дағдылары мен тәжірибесін пайдалануға жауапты екенін мойындайды.

6.2. Ғалым мен білім алушы өзінің ғылыми тәуелсіздігін қоғамдық сенім қолдайтынын мойындайды және адал және парасатты әрекет етуге міндеттенеді. Сонымен қатар, ғалым өзі құрған ғылыми білімнің дұрыстығы мен дұрыстығын көрсету үшін барынша күш салады, сондай-ақ ғылыми қоғамдастықтың, әсіресе құзыреттің тиісті салаларында сараптамалық бағалауды ұсына отырып және оған ұшырай отырып, сапаны бақылауды өзара қамтамасыз етуге белсенді қатысады.

6.3. Ғалым мен білім алушы өзінің тәжірибесін, қабілеттері мен дағдыларын сақтай және арттыра отырып, ғылым, технология, қоғам және табиғат арасындағы байланысты түсінуге ұмтылуы керек.

6.4. Қоғаммен қарым-қатынас жасау кезінде ғалым мен студент қоғамды адастырмау үшін дәлелденген ұстанымдар мен гипотезаларды нақты ажыратуы керек.

6.5. Ғалым мен білім алушы өз зерттеулерінің рөлі мен маңыздылығын ашуға, өз зерттеулерінің нәтижелерін қоғам үшін де, қоршаған орта үшін де қолданудың ықтимал салдарын бағалауға ұмтылуы тиіс. Ғалым өзінің зерттеулері тудыруы мүмкін өзгерістерге баға беріп, содан кейін берілген бағалаудың нәтижелерін бейтарап және объективті түрде ашып, олардың қоғаммен сындарлы диалогтағы шектеулері мен кемшіліктерін ашуы керек.

6.6. Ғалым мен білім алушы ұжымда шығармашылық атмосфераны құруға жәрдемдесуі, әріптестеріне төзімділік танытуы, олардың жетістіктерін шын жүректен құптауы тиіс.

6.7. Ғалым мен білім алушы ғылыми зерттеулер жүргізудегі құзыреттілік пен кәсібилікті жоғары бағалауы керек. Әріптестің қабілеттері мен дағдыларының жетіспеушілігі туралы пікір білдіру қажет болған жағдайда, атап айтқанда, егер бұл ғылым мен қоғамның дамуына кедергі келтірсе немесе зиян келтірсе, ашықтық пен әділеттілікті сақтау керек. Дегенмен, басқа ғалымдардың құзыреттілігі расталған дәлелдер болған жағдайда ғана күмән тудыруы мүмкін.

6.8. Ғалым мен білім алушы зерттеу жүргізу кезінде ең жоғары кәсіби стандарттарды ұстануға міндеттенеді.

6.9. Ғалым мен білім алушы әділдік қағидатын (тиісті әкімшілік практика) сақтай отырып, өзінің ғылыми тобын немесе бөлімшесін басқаруға міндетті.

6.10. Ғылыми журналдың ғылыми редакторы/жауапты хатшысы/редакциялық алқасының мүшесі болып табылатын ғалым мен білім алушы өзінің лауазымдық міндеттерін әділдік, объективтілік және бейтараптық қағидаттарында орындауға тиіс, өзінің ғылыми мақалаларын жариялау жөніндегі өзінің қызметтік жағдайын теріс пайдаланбауға немесе ғылыми редактор немесе жауапты хатшы болып табылатын ғылыми журналда басқа авторлардың ғылыми мақалаларын жариялауға патронат болуға тиіс немесе редакция алқасының мүшесі.

6.11. Ғалым мен білім алушы өз зерттеулерінің нәтижелерін объективті бағалауға және сипаттауға, сондай-ақ олардың шектеулері мен кемшіліктерін ашуға міндетті.

6.12. Өз зерттеулерін жасау, жоспарлау, қолдану, енгізу және ұсыну кезінде ғалым мен білім алушы осы Кодекстің рухына сәйкес адал әрекет етуге тиіс. Яғни, ғалым мен білім алушы жалған, деректерді бұрмалау (misrepresentation), жалған авторлық, плагиат, жаңалары үшін ескі деректерді беру, жұмысты, басқа ғалымдардың жазбаларын немесе хаттамаларын саботаждау, рецензент немесе бақылаушы ретінде сенімді бұзу сияқты заңсыз әрекеттерден аулақ бола отырып, зерттеудің ғылыми деректерін жазуды, тіркеуді, сақтауды және мұқият өңдеуді қамтамасыз етіп, сонымен қатар,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИАСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 14 беттің 22 беті	

осындай әрекеттерге көмектесуден және/немесе итермелеуден аулақ болуы керек

6.13. Ғалым мен білім алушы ғылыми зерттеулердің үздіксіз процесс екенін есте ұстауы керек. Ғалым мен білім алушы алынған нәтижелерге сыни көзқараспен қарауы және жаңа фактілер алдында өзінің бұрынғы жетістіктерін қайта қарауға дайын болуы тиіс.

6.14. Ғалым мен білім алушы оның жұмысының нәтижесі болып табылатын зияткерлік меншікті тиісті қорғауды қамтамасыз етуге міндетті.

6.15. Ғалым мен білім алушы мүмкіндігінше оның зерттеу нәтижелерін қоғам мен қоршаған ортаның мүддесі үшін пайдалануды қамтамасыз етуге міндеттенеді.

6.16. Ғалым мен білім алушы оның маңызды міндеттерінің бірі адал ғылыми органы құру және қолдау болып табылатынын мойындайды, сондай-ақ «ОҚМА» АҚ-ның құрылымдық бөлімшесінде зерттеу ортасының сапасын арттыру жөніндегі күш-жігерге белсенді қатысуға міндеттенеді.

6.17. Ғалым мен білім алушы өз қызметінде зерттеулер жүргізуді және осы мақсаттарға бөлінген қаражатты пайдалануды қамтитын актілерді, тиісті нұсқамалар мен қаулыларды регламенттейтін барлық заңдарды, ережелерді сақтауға міндеттенеді.

6.18. Ғалым мен білім алушы ғылыми зерттеуге тартылған адамдардың қадір-қасиеті мен құқықтарын құрметтеуге, сондай-ақ олардың әл-ауқатын тиісті түрде ескеруге және қорғауға міндеттенеді.

6.19. Ғалым мен білім алушы жануарларға және зерттеудің басқа да объектілеріне тиісті сақтықпен және құрметпен қарауға міндеттенеді. Жануарларға ғылыми зерттеулер тек басқа балама болмаған жағдайда, жануарлардың азап шегуі азайтылған жағдайда ғана ғылымда ілгерілеу үшін жүргізіледі.

6.20. Ғалым мен білім алушы басқа ғалымдардың зерттеу нәтижелеріне сыни көзқарас айтуы, сондай-ақ олардың сыни көзқарасын тыңдауы керек. Ғалым мен білім алушы басқа ғалымдардың ғылыми жаңалықтары мен жетістіктеріне тиісті түрде құрмет көрсетуге, сондай-ақ басқа адамдардың зияткерлік меншігінің ар-намысы мен құқықтарын құрметтеуге міндеттенеді.

6.21. Сынға, талқылауға және пікірталасқа ғалым мен білім алушы әділеттілік қағидаты мен зерттеу фактілері мен нәтижелеріне деген сенімділікке сүйенеді. Фактілерді түсіндіруді ерікті түрде немесе жеке мүдделер үшін жоққа шығару керек.

6.22. «ОҚМА» АҚ-дағы өз қызметінде (зерттеу, білім беру немесе әлеуметтік қызмет) ғалым мен білім алушы ғылыми негіздерді басшылыққа алып, адамның бостандығы мен сипатын құрметтеуге және нәсіліне, жынысына, жыныстық бағдарына, мәртебесіне, сеніміне немесе дініне байланысты адамдарға қатысты кемсітушілікке жол бермеуге тиіс.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	3-ші басылым
Ғалымның Әдеп кодексі	15 беттің 22 беті	

6.23. Зерттеуде, талдауда, бағалауда, пайымдауда және басқа да ғылыми жұмыстарда ғалым мен білім алушы зерттеулерді жоспарлау кезінде, жеке адамдар мен ұйымдар арасында немесе әртүрлі ұйымдар арасында мүдделер қақтығысына тиісті назар аударуы керек.

6.24. «ОҚМА» АҚ-ның ғалымы мен білім алушысы басқа ғалымдарды, сондай-ақ редакторларды, рецензенттерді, оқырмандарды және қоғамды өз тарапынан туындаған мүдделер қақтығысы туралы хабардар етуге міндетті.

6.25. «ОҚМА» АҚ ғалымы мен білім алушысы ғылыми-зерттеу жұмысының барлық кезеңдерінде осы «ОҚМА» АҚ ғалымының әдеп кодексін басшылыққа алуы тиіс.

7. ҒЫЛЫМИ ЖАРИЯЛАНЫМ АВТОРЫНЫҢ ӘДЕП ПРИНЦИПТЕРІ

7.1. Адалдық пен сенімділік. Автор зерттеу нәтижелерін ешқандай деректерді бұрмаламай немесе жасырмай адал және дәл ұсынуы керек. Қателер немесе дұрыс емес нәтижелер болған жағдайда, автор бұл туралы дереу хабарлап, жарияланымды түзетуі керек.

7.2. Авторлық. Автор зерттеуге үлес қосқан барлық авторларды көрсетіп, жұмысқа өз үлесін анықтауы керек. Зерттеуге қатыспаған адамдарды авторлар тізіміне енгізуге болмайды.

7.3. Плагиат жоқ. Автор өз жұмысының плагиат емес екеніне көз жеткізуі керек, яғни дереккөзге тиісті сілтеме жасамай, басқа адамдардың идеялары мен мәтіндері жоқ. Сондай-ақ, басқа көздерден алынған барлық фактілер мен идеялардың дұрыс келтірілгеніне көз жеткізу керек.

7.4. Жариялауға келісім. Автор жұмысты жариялауға барлық авторлардың келісіміне ие болуы керек, сонымен қатар басқа көздерден алынған кез келген материалдарға авторлық құқық иесінен рұқсат алуы керек.

7.5. Пациенттердің құқықтары мен құпиялылығын құрметтеу. Егер жұмыста пациенттер туралы ақпарат болса, автор олардың құпиялылық құқықтарын құрметтеп, деректерді пайдалануға келісімін алуы керек.

7.6. Автор өзінің жарияланған жұмысында елеулі қателік немесе дәлсіздік анықталған кезде журналдың бас редакторына дереу хабарлауға және қатені түзетуге немесе түзетуге көмектесуге міндетті және тиісті түсініктемелермен Erratum немесе Corrigendum жариялауға, ал түзетілмейтін өрескел қателер анықталған жағдайда-жарияланымды қайтарып алуға міндеттенеді.

7.4. Қолжазбаны жазуға айтарлықтай үлес қосқандар автор ретінде тізімделуі керек. Автор (бірінші) барлық бірлескен авторларды мақаланың түпкілікті нұсқасымен таныстыруы, олардың мақұлдауын және оның жарияланымға ұсынылуымен келісімін алуы тиіс. Мақалада көрсетілген барлық авторлар мақаланың мазмұнына жауап беруі керек.

7.5. Топтық жобаны зерттеу нәтижелері жарияланған кезде жұмысқа тартылған барлық қатысушылар авторлар болып саналады; қажет болған

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 16 беттің 22 беті

жағдайда олардың жеке үлестері көрсетіледі. "Құрметті" немесе "елес" авторлық тәжірибелер осы принциптермен және этикалық ғылыми практика ұғымымен үйлеспейді.

7.6. Егер басылымда қателіктер табылса, ғалым тиісті түсініктемелермен Erratum немесе Corrigendum жариялауға міндеттенеді, ал түзетілмейтін өрескел қателер табылса, басылымды қайтарып алуға міндеттенеді

7.7. Ғылыми еңбектерді жариялау кезінде ғалым өзінің ғылыми беделін тиісті деңгейде ұстап тұруға және жосықсыз және/немесе ғылыми емес журналдарда, беделі күмәнді басылымдарда немесе Scopus және/немесе Web of Science халықаралық дерекқорларынан шығарылған басылымдардан аулақ болуға міндеттенеді. Журналдың беделін бағалау кезінде ғалым басылымның ғылымометриялық көрсеткіштерін, басқа ғалымдардың пікірін басшылыққа алуы керек, сонымен қатар рецензиялаудың сапасы мен объективтілігіне ерекше назар аударуы керек.

7.8. «ОҚМА» АҚ ғалымы мен білім алушысы ғылыми еңбектерді, оның ішінде халықаралық деректер базасына кіретін басылымдарда жазу және/немесе жариялау жөніндегі қызметтерді ұсынатын делдал компанияларға/ұйымдарға жүгінбеуі тиіс.

7.9. «ОҚМА» АҚ ғалымы мен білім алушысы ағылшын тілінде дайындалған ғылыми жұмыстарында «ОҚМА» АҚ бекітілген атауын ағылшын тілінде – South-Kazakhstan Medical Academy; қазақ тілінде – Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы; орыс тілінде – Южно-Казakhstanская медицинская академия көрсетуге міндетті.

7.10. Ғалым мен білім алушы маман болып табылмайтын ғылыми салалардағы жұмыстарды орындамауы және рецензияламауы және өз білімі мен тәжірибесіне сілтеме жасай отырып, өз құзыреті шегінде ғана сарапшы ретінде әрекет етпеуі тиіс.

7.11. Ғалым мен білім алушы өзінің барлық жарияланымдарында қаржыландыру көзін көрсетуге міндетті.

7.12. Авторлардың жоғарыда аталған қағидаларды сақтамауы жарияланымдар әдебін өрескел бұзу ретінде бағаланады және мақаланы рецензиялаудан алып тастауға негіз береді.

8. ҒАЛЫМНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДЕБІ

8.1. Ғалым мен білім алушы өзінің тәлімгерлерін де, оқушыларын да құрметтеуі керек.

8.2. Ғалым білім алушылардың өзіндік жұмысын, олардың еркін және сыни ойлауын көтермелеуі керек. Ғалым сөз бостандығы мен көзқарасын құрметтеуге міндеттенеді.

7.3. Ғалым өз оқушыларының басқа ғалымдармен және ғылыми ұйымдармен, жоғары оқу орындарымен қарым-қатынасына кедергі болмайды.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 17 беттің 22 беті	

7.4. Ғалым қорлау мен сыннан аулақ бола отырып, өз оқушыларына объективті қарауға міндеттенеді.

9. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ САРАПТАМАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДЕБІ

9.1. Ғалым мен білім алушы өзі маман болып табылмайтын ғылыми салалардағы жұмыстарды орындамауы және рецензияламауы және өз білімі мен тәжірибесіне сілтеме жасай отырып, өз құзыреті шегінде ғана сарапшы ретінде әрекет етпеуі тиіс.

9.2. Ғалым мен білім алушы бейтараптық сақталған жағдайда ғана сарапшы бола алады.

9.3. Ғылыми сараптама адалдық, бейтараптық және жауапкершілік негізінде жүргізілуі тиіс.

9.4. Ғалым мен білім алушы сараптама жүргізу кезінде теңдік қағидатын ұстанатын болады. Жынысына, нәсіліне, саяси нанымына және/немесе ұлттық, мәдени шығу тегіне байланысты кез келген кемсітуге жол берілмейді.

9.5. Сараптама жүргізу кезінде ғалым мен білім алушы құпиялылық қағидатын ұстанатын болады.

9.6. Сараптама жүргізу барысында ғалым мен білім алушы тәуелсіздікті сақтауға және қорытынды жасау мен ұсыну кезінде мәжбүрлеуге қарсы тұруға міндеттенеді.

9.7. Зерттеушілердің бос орындарына немесе басқа академиялық лауазымдарға кандидаттарды таңдау кезінде ғалым мен білім алушы сарапшы ретінде кандидаттарды объективті бағалайды және өз шәкірттеріне, қызметкерлеріне және басқа да жақын адамдарға қатысты патернализмге жол бермейді.

9.8. Диссертацияның рецензенті ретінде сөйлеген кезде ғалым мен білім алушы бейтараптықты сақтауға міндеттенеді. Кез келген біржақтылықты болдырмау мақсатында рецензенттің диссертация авторымен және оның ғылыми жетекшісімен бірлескен жарияланымдары болмауы тиіс.

10. ҒАЛЫМ МЕН БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДЕБІ

10.1. Ғалым мен білім алушы жаңа білімге ұмтылуға және оларды қоғам мен қоршаған ортаның игілігі үшін қолдануға міндеттенеді. Қоғамға берілген ақпарат сенімді болуы керек, ғалым тексерілмеген деректерді теріске шығарылмайтын фактілер ретінде ұсынуға кедергі келтіреді.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	3-ші басылым
Ғалымның Әдеп кодексі	18 беттің 22 беті	

10.2. Ғалым мен білім алушы ғылыми білімнің таралуына ықпал етеді және жалған ғылыми теориялардың, қате түсініктер мен бұрмаланулардың таралуына жол бермейді.

10.3. Ғалым мен білім алушы зерттеулердің нәтижелерін рецензияланатын халықаралық және отандық басылымдарда ғана жариялауды өзінің міндеті деп санайды.

10.4. Ғалым мен білім алушы өзінің тәжірибесін, қабілеттері мен дағдыларын сақтай және арттыра отырып, ғылым, технология, қоғам және табиғат арасындағы байланысты түсінуге ұмтылып, кең ой-өрісті дамытуы керек.

10.5. Ғалым мен білім алушы өз зерттеулерінің рөлі мен маңыздылығын көрсете білуге, өз зерттеулерінің нәтижелерін қоғам үшін де, қоршаған орта үшін де қолданудың ықтимал салдарын бағалауға ұмтылуы тиіс. Ғалым мен білім алушы өзінің зерттеулері тудыруы мүмкін өзгерістерге баға беруі керек, содан кейін қоғаммен сындарлы диалогта осы бағалаудың нәтижелерін бейтарап және объективті түрде ашуы керек.

11. ҒАЛЫМДАР МЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӘДЕП ҚАҒИДАТТАРДЫ, МІНДЕТТЕРДІ, НОРМАЛАР МЕН СТАНДАРТТАРДЫ САҚТАУЫ

11.1. Егер әдеп нормалары бұзылса, жағдайды мұқият түсініп, ғылыми жұмысты реттейтін құқықтық нормаларды, ұжымдық шарттар мен әдеп нормаларын қолдану қажет. Дилемма түрінде туындайтын әдеп қақтығыстарын шешу «ОҚМА» АҚ ЖӘК құзыреті шеңберінде талқылау және талқылау жолымен жүргізілуі тиіс. Ғалымның бейәдеп мінез-құлқы туралы мәселені қараған жағдайда, құпиялылық қағидатын ұстану керек.

11.2. Егер адамдарға немесе мүлікке нақты қауіп болмаса, анонимді куәліктер мен өтініштер қарауға қабылданбауы тиіс.

11.3. Міндетті (ғылыми, зерттеу, қаржылық) қағидаттар мен мінез-құлық стандарттарын бұзу жағдайы «ОҚМА» АҚ ғалымының Әдеп кодексіне сәйкес ресми тәртіппен қаралуы тиіс.

11.4. «ОҚМА» АҚ-ның кез келген қызметкері (оның лауазымына, құзыреттілігіне қарамастан) білім алушылармен әріптестері арасында, академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастыруға және сол қағидаттарды қатаң ұстануға міндетті.

11.5. Қызметкер жасанды интеллект технологиялары мен цифрлық шешімдерді қолдануға қатысты ішкі нормативтік құжаттардың талаптарын, соның ішінде оларды қауіпсіз, этикалық және жауапты пайдалану қағидаттарын сақтауға міндетті.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 19 беттің 22 беті	

12. ҒАЛЫМДАРҒА РЕСМИ ШАҒЫМДАР БЕРУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ҚАРАУ

12.1. Ғылыми әдеп және бейәдеп мінез-құлық қағидаттарын бұзғаны үшін ресми шағым «ОҚМА» АҚ ЖӘК-ке жазбаша түрде берілуі тиіс. Сіз оны кез-келген уақытта қайтарып ала- аласыз.

12.2. Ғалымның әдеп кодексін бұзды немесе бейәдеп мінез-құлық танытты деп айыпталған ғалымның немесе білім алушының «ОҚМА» АҚ ЖӘК және/немесе ғылыми әдепті бұзған, бейәдеп мінез-құлық танытты деп күдіктелген ғалымдарға немесе білім алушыларға қатысты істерді қарайтын арнайы құрылған комиссияның шешіміне апелляция беруге құқығы бар.

13. ҒЫЛЫМИ ӘДЕП ҚАҒИДАТТАРЫ БҰЗЫЛҒАН ЖАҒДАЙДА ҚАБЫЛДАНАТЫН ШАРАЛАР

13.1. Ғалымның немесе университет ғалымдары тобының және / немесе «ОҚМА» АҚ білім алушылары ғылыми әдеп қағидаттарын бұзды немесе бейәдеп мінез-құлық танытты деген күдік туындаған кезде және/немесе ғылыми әдеп қағидаттарын, бейәдеп мінез-құлықын бұзғаны туралы шағымдар болса «ОҚМА» АҚ ЖӘК тиісті фактілер тиісті рәсімдерге сәйкес дереу тергелуге тиіс, қажетті шаралар әділдікпен жүргізіліп, оның нәтижелері бойынша Комитеттің төрағасы мен мүшелері қол қоятын хаттама түрінде Комитеттің шешімі дайындалуы тиіс. Жалған және/немесе плагиат болған жағдайда ерекше қатаң шаралар қабылдау керек.

13.2. «ОҚМА» АҚ ЖӘК хаттамасының негізінде Ғылыми және стратегиялық даму жөніндегі проректоры, «ОҚМА» АҚ ЖӘК мүшелері, Ғылыми-клиникалық жұмыстар, докторантура және магистратура басқармасы басшысы мен қызметкерлері, ғылыми әдеп, бейәдеп мінез-құлық қағидаттарын бұзу фактісінің бар - жоғын анықтау бойынша тиісті ғылыми сала мамандары арасынан арнайы комиссия тағайындау туралы өкім шығарады.

13.3. Ғылыми әдеп қағидаттарын бұзуға жол берген «ОҚМА» АҚ ғалымдарына қатысты «ОҚМА» АҚ Ғылыми және стратегиялық даму жөніндегі проректорының өкімімен тағайындалатын арнайы комиссия «ОҚМА» АҚ алдында тәртіптік ықпал ету шараларын, оның ішінде – сөгіс, қатаң сөгіс, лауазымын төмендету, жұмыстан босату жөнінде өтініш жасауға уәкілетті.

13.4. Ғалымның немесе университет ғалымдары тобының және/немесе «ОҚМА» АҚ білім алушыларының ғылыми әдеп қағидаттарын бұзғаны немесе бейәдеп мінез-құлық туралы мәлімдеген адамның анонимділігі мен құпиялылығын қамтамасыз ету.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 20 беттің 22 беті	

14. ӨЗГЕРІСТЕР ЕНГІЗУ ТӘРТІБІ

14.1. Осы Кодекстің қағидаларын «ОҚМА» АҚ білім алушыларының барлық қызметкерлері, профессорлық-оқытушылық құрам мүшелері орындау үшін міндетті және нормативтік құжаттардың және/немесе осы Кодексте ескерілмеген шаралардың өзгеруіне байланысты өзгертілуі не толықтырылуы мүмкін.

14.2. Осы Кодекске өзгерістер «ОҚМА» АҚ Ғылыми және стратегиялық даму жөніндегі проректорының өкімімен енгізіледі.

15. ЖАУАПКЕРШІЛІКТІ БӨЛУ

15.1. «ОҚМА» АҚ және оның құрылымдық бөлімшелерінде ғылыми зерттеулер жүргізетін профессорлық-оқытушылық құрамның әрбір мүшесі, ғылыми қызметкер, білім алушы және басқа да адамдар ғылыми әдеп қағидаттарын, нормаларын, стандарттарын орындау және сақтау үшін жеке жауап береді.

15.2. «ОҚМА» АҚ ЖӘК ғылыми әдеп нормаларын, қағидаттары мен стандарттарын, сондай-ақ адамдар мен жануарларға қатысты ғылыми зерттеулерді орындау кезіндегі әдеп қағидаттарды сақтауға, сондай-ақ ғылыми әдеп қағидаттарын, ғалымның немесе «ОҚМА» АҚ ғалымдары тобының және/немесе «ОҚМА» АҚ білім алушыларының бейәдеп мінез-құлқы анықталған жағдайда қажетті шараларды қолдануға жауапты болады.

15.3. Зерттеу жүргізу және осы мақсаттарға бөлінген қаражатты пайдалану кезінде тиісті заңдарды, қаулыларды, ережелерді сақтау, сондай-ақ ғылыми-зерттеу қызметін негізсіз шектеудің алдын алу «ОҚМА» АҚ-ның әрбір ғалымының жеке жауапкершілігі болып табылады.

15.4. «ОҚМА» АҚ-ның факультеттерінде, институттарында / орталықтарында ағартушылық, оқу және ақпараттық қызмет арқылы ғалым қызметінің әдеп қағидаттарына оқытуды жүргізу Ғылыми және стратегиялық даму жөніндегі проректоры міндеті болып табылады, ол өз кезегінде «ОҚМА» АҚ ЖӘК стандарттары мен қағидаттары бойынша өз құзыреттерін жүйелі түрде арттыруға міндетті.

15.5. Ғалым ғылыми әдеп қағидаттарын, сондай-ақ әділеттілік қағидатын сақтай отырып, өзінің ғылыми тобын немесе бөлімшесін басқаруға міндетті.

15.6. Ғылыми әдеп бойынша ашық пікір алмасуға және сараптамалық шолулардың күнделікті жұмысына қолайлы орта құру зерттеу топтарының міндеті болып табылады. Топтар бостандықты, бейтараптық пен ашықтықты қамтамасыз етуге ұмтылуы керек.

Топтың әрбір мүшесі өзінің қоғамдық саладағы құнды зияткерлік қызметке қатысуын бағалайтын ортақ мақсатты білуі тиіс.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Ғылыми жұмыстар бөлімі	К 120-2026	
Ғалымның Әдеп кодексі	3-ші басылым 21 беттің 22 беті	

15.7. Ғалым ғылыми әдеп принциптерін сақтау қажеттілігін есте ұстауы керек және идеяны ұсынудан, жоспарлаудан, өтінім беруден бастап зерттеуді жүргізуге, сондай-ақ нәтижелерді ұсынуға дейінгі зерттеуді жүргізудің барлық кезеңдерінде оларды адал орындауы керек.

15.8. Ғалым жасанды интеллект құралдарын қолдану кезінде алынған нәтижелердің дұрыстығын тексеруді, құпиялылық пен деректерді қорғау талаптарын, академиялық адалдық қағидаттарын сақтауды қамтамасыз етеді, сондай-ақ аталған технологияларды қолдана отырып дайындалған түпкілікті шешімдер мен материалдар үшін жеке жауапкершілікте болады.

15.9. Жасанды интеллект технологиялары мен цифрлық шешімдерді қолдану тәртібін сақтамау академиялық адалдық қағидаттарына қайшы келетін іс-әрекет ретінде қарастырылады.

Әзірлеген:

Лауазымы	Т.А.Ә.
Ғылыми жұмыстар бөлімінің меңгерушісі	Сейіл Б.С.

Тексерген:

Лауазымы	Т.А.Ә.
Сапаны қамтамасыз ету және мониторинг бөлімінің меңгерушісі	Ержанов Н.А.
Әкімшілік және құқықтық қамтамасыз ету басқармасының басшысы	Кабиштаев О. А.

Келісілген:

Лауазымы	Т.А.Ә.
Комплаенс офицер	Пернебаев Н.А.
Ғылыми және стратегиялық даму жөніндегі проректор	Аукенов Н.Е.

Лист согласования и подписания

ФИО	Тип действия	Время и дата согласования или подписания	Замечания	Данные по ЭЦП
Сейіл Біржан Сейітұлы	Разработано	25.05.2026, 18:08:25	Без замечаний	
Ержанов Нурлан Амирович	Проверено	29.05.2026, 13:19:21	Без замечаний	
Кабиштаев Орынбасар Абдукаримович	Проверено	26.05.2026, 10:32:11	Без замечаний	
Пернебаев Нургали Алиханович	Согласовано	28.05.2026, 10:54:58	Без замечаний	
Аукенов Нурлан Ерденевич	Согласовано	28.05.2026, 10:49:51	Без замечаний	
Сейтжанова Жанна Серикжановна	Подписано	29.05.2026, 14:20:44	Без замечаний	Издатель ЭЦП - ҰЛТТЫҚ КУЭЛАНДЫРУШЫ ОРТАЛЫҚ (GOST) 2022, СЕЙТЖАНОВА ЖАННА, "Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы" акционерлік қоғамы, VIN991040003556
Ержанов Нурлан Амирович	Зарегистрировано	29.05.2026, 14:34:39	Без замечаний	Издатель ЭЦП - ҰЛТТЫҚ КУЭЛАНДЫРУШЫ ОРТАЛЫҚ (GOST) 2022, ЕРЖАНОВ НУРЛАН, Акционерное общество «Южно-Казахстанская мед

